

Μετανάστες εργάτες γης: καθεστώςτα εξαίρεσης στην εργασία και στην κινητικότητα

Με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου Μετανάστες εργάτες γης: καθεστώςτα εξαίρεσης στην εργασία και στην κινητικότητα, ο συγγραφέας Απόστολος Καψάλης, μοιράζεται μαζί μας αποσπάσματα από τα συμπεράσματα της έρευνας του. Η παρουσίαση γίνεται σήμερα, Τετάρτη 31 Μαΐου, στις 18:30, στον κήπο του Παντείου Πανεπιστημίου, Αλεξάνδρου Πάντου 12, Καλλιθέα. Εισαγωγική προσφώνηση: Δημήτρης Χριστόπουλος, Κοσμήτορας της Σχολής Πολιτικών Επιστημών. Εισηγήσεις: καθηγητής Γιάννης Κούζης, Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνική Πολιτικής, και Δρ. Όλγα Λαφαζάνη, μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Συντονισμός, Ντίνα Δασκαλοπούλου, δημοσιογράφος στην Εφημερίδα των συντακτών.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, τέσσερα συστήματα νόμιμης ή έστω νομιμοφανούς διαμονής και εργασίας (δια)λειτουργούν στην ελληνική αγροτική οικονομία για τους μετανάστες εργαζόμενους, οι οποίοι αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα των μισθωτών του τομέα. Πρόκειται για: α) την ετήσια μετάκληση από το εξωτερικό, β) τη «μετάκληση» για εποχική απασχόληση από το εξωτερικό, γ) την κατ' εξαίρεση διαδικασία «μετάκλησης» από το εσωτερικό του άρθρου 13Α και δ) την «κατά παρέκκλιση» διαδικασία «μετάκλησης» από το εξωτερικό και εσχάτως και από το εσωτερικό, του άρθρου δεκάτου έκτου.

Οι μεταρρυθμίσεις που εισάγονται ιδίως τη διετία 2020-2022 στο περιβάλλον της πανδημίας, δεν επιδιώκουν μόνο τη διευκόλυνση της κινητικότητας με σκοπό τη μισθωτή εργασία στον αγροτικό τομέα. Ταυτόχρονα, αποσκοπούν στην περαιτέρω απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων των μεταναστών εργατών γης, στη βάση ακριβώς αυτού του στοιχείου της αλλοδαπότητας, αλλά συνεκδοχικά και των εργαζόμενων -Ελλήνων και αλλοδαπών- σε άλλους κλάδους, με βάση την επίκληση της προσωρινότητας ή της εποχικότητας της απασχόλησης τους. Επιχειρώντας την αξιολόγηση όλων αυτών των αλλαγών στη σχετική νομοθεσία, διαπιστώνεται ότι με πρόσχημα την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας στο πεδίο της κινητικότητας και με όχημα την επίκληση (και όχι απόδειξη) των έκτακτων ή εξαιρετικά αυξημένων αναγκών, η θέσπιση των κατά παρέκκλιση διαδικασιών συνεπάγεται την πλήρη απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων των αλλοδαπών εργατών γης. Δεν είναι η πρώτη φορά, που τυπικά στο πλαίσιο της μεταναστευτικής νομοθεσίας, διαρρηγνύεται η ενότητα του εργατικού δικαίου στη βάση της αλλοδαπότητας του μισθωτού, όπως άλλωστε σαφώς επιδιώχθηκε και με την εισαγωγή του εργοσήμου, στην ελληνική έννομη τάξη το 2010.

Εν προκειμένω όμως, με τη διαρκή επίκληση της δήθεν περιστασιακής και μη τακτικής απασχόλησης, οι εργασιακές σχέσεις σε όλο το εύρος του αγροτικού τομέα ελαστικοποιούνται πλήρως. Το εργόσημο επεκτείνεται παντού στην εποχική απασχόληση στον αγροτικό τομέα, προοδευτικά συρρικνώνεται η τυπική υποχρέωση παροχής κατάλληλου καταλύματος στους εργαζόμενους, ενώ καταργείται σχεδόν καθολικά και η υποχρέωση προσκόμισης της έγγραφης έγκυρης σύμβασης εργασίας, με το απαιτητικό προστατευτικό περιεχόμενο που αυτή έπρεπε να έχει, κατά τα πρώτα έτη λειτουργίας του Κώδικα Μετανάστευσης.

Είναι προφανές ότι από τα τέλη του 2019, κατά τη διάρκεια της έξαρσης της Covid-19 και κυρίως μετά την περίοδο της πανδημικής κρίσης, το «προσφυγικό» ζήτημα μετατρέπεται εκ νέου, όπως αναμενόταν, σε «μεταναστευτικό» και τείνει να μετεξελιχθεί, προσωρινά έστω, σε «αγροτο-μεταναστευτικό». Είναι επίσης σαφές, ότι τα έκτακτα μέτρα που λαμβάνονται την τελευταία διετία για τη διευκόλυνση της *κινητικότητας* και της *απασχόλησης* των αλλοδαπών εργατών γης στην ελληνική ύπαιθρο, δεν καρποφορούν. Και αυτό γιατί δεν λαμβάνεται καμία μέριμνα για τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος κοινωνικής προστασίας, άρα όρων έλξης εργαζομένων στον αγροτικό τομέα, παρά μονομερώς διοικητικής φύσης διευκολύνσεις προς τις αγροτικές επιχειρήσεις, μολονότι το μείζον ζήτημα είναι η έλλειψη διαθέσιμων εργατικών χεριών. Εκτός από την οικονομική ανάπτυξη που σημειώνεται τα τελευταία χρόνια ειδικά στον αγροτικό τομέα, οι αιτίες για αυτές τις δυσαναπλήρωτες ελλείψεις σε εργατικά χέρια είναι δύο ειδών.

Η πρώτη κατηγορία αιτιών έχει να κάνει με το «μεταναστευτικό σκέλος» και συγκεκριμένα, με τη μειωμένη εισροή αλλοδαπών εργαζομένων, στη δεξαμενή απασχόλησης του κλάδου των γεωργικών μισθωτών. Οι εθνικές πολιτικές σε άλλες χώρες της Ευρώπης, με σαφή ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά μεταξύ τους, έχουν σαν αποτέλεσμα τη σημαντική βελτίωση των όρων απασχόλησης και των συνθηκών διαβίωσης (και) των εργατών γης, συνεπώς και την ενίσχυση μεσοπρόθεσμα των τάσεων κινητικότητας προς αυτές τις χώρες (και) από την Ελλάδα. Οι τάσεις αυτές ενισχύονται και από τις παραλείψεις της ελληνικής πολιτείας να δώσει βιώσιμες λύσεις, στα χρονίζοντα προβλήματα των εγκατεστημένων στη χώρα μεταναστών χωρίς νόμιμο τίτλο διαμονής.

Η δεύτερη ομάδα παραγόντων σχετίζεται «με την εργασιακή πτυχή», δηλαδή με τη ραγδαία υποβάθμιση των εργασιακών σχέσεων στον αγροτικό τομέα και στη διατήρηση ενός καθεστώτος απασχόλησης, στο οποίο κυριαρχούν η επισφάλεια, η επικινδυνότητα, τα χαμηλά μεροκάματα και η αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία. Για τον αγροτικό τομέα η λειτουργία του ορατού-αόρατου χεριού της αγοράς, της παραοικονομίας και συμπληρωματικά των νόμιμων οδών μεταναστευτικής εργασίας, βλ. μετακλήσεις, όπου επίσης κυριαρχεί η παρατυπία και η στρεβλωτική χρήση των οικείων συστημάτων, διασφάλιζαν μέχρι πρόσφατα σχεδόν απρόσκοπτα την αγροτική παραγωγή. Όμως, η ελληνική πολιτεία, από την παγίδα της αυτορρύθμισης της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, έχει σήμερα εγκλωβιστεί στο τέλμα της απορρύθμισης και της διαρκούς υποβάθμισης των δικαιωμάτων των μεταναστών εργατών γης. Επιχειρεί μάταια να επιλύσει το πρόβλημα αφενός, με ακόμη περισσότερη ευελιξία στις εργασιακές σχέσεις και αφετέρου, με όρους επισφαλούς εποχικής

μετανάστευσης, στο πλαίσιο διμερών συνθηκών με μακρινές ασιατικές χώρες.

Η αναζήτηση τρόπων διεξόδου από το τέλμα, στο οποίο έχει περιέλθει η απασχόληση στον αγροτικό τομέα, δεν μπορεί παρά να θεμελιωθεί σε μια στρατηγική επαναρρύθμισης των εργασιακών σχέσεων, καταπολέμησης της παραβατικότητας στην κοινωνική νομοθεσία και τακτοποίησης του καθεστώτος διαμονής των αλλοδαπών εργαζομένων.